

O'RTA TA'LIM JARAYONIDA BLUM TAKSAMONIYASINI QO'LLASH

DJumabayev Ergash Ataxanovich

*Ellikqal'a Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o'quv ishlari
bo'yicha direktor o'rinbosari*

Tadjibayeva Zulayho Radjapbayevna

*Ellikqal'a Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi, "Klinik fanlar" kafedrası mudirasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Blum taksamoniyasining tibbiy ta'limda qo'llanilishi haqida batafsil tushuncha berildi. O'quvchilarga klinik holatlarni tahlil qilish, yangi davolash strategiyalarini ishlab chiqish va bemorlar uchun eng mos davolash usulini tanlashga yordam beradigan metodlar keltirilgan. Bu, tibbiy ta'limni yanada samarali qilish uchun muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Blum taksamoniyasi, tibbiy ta'lim, pedagogika, klinikalar tahlili, bilimlarni o'zlashtirish, davolash usullari, qaror qabul qilish, tibbiy bilim, o'qitish metodlari, ta'lim jarayoni.

KIRISH

Blum taksamoniyasi (Blum's Taxonomy) — bu psixolog va pedagog Benjamin Blum tomonidan ishlab chiqilgan tizim bo'lib, o'quvchilarning bilim darajasini va o'rgatish jarayonini baholash va tizimlashtirish uchun mo'ljallangan. Blum taksamoniyasi o'quvchilarning bilim va tushunchalarini o'rganishdan tortib, ularga mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Blum taksamoniyasi avvaliga Bloom Taxonomy of Educational Objectives nomi bilan tanilgan bo'lib, 1956 yilda Blumning rahbarligida guruhi tomonidan

ishlab chiqilgan va o'quvchilarning intellektual faolligini va rivojlanishini rag'batlantirish uchun keng qo'llaniladi. U asosida olamshumul bilim va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga yo'naltirilgan.

Blum taksamoniya**sining** bosqichlari

Blum taksamoniya**s**i dastlab uchta darajaga bo'lingan:

Bilish — Bu daraja o'quvchilarning o'rganilgan ma'lumotlarni eslab qolish, uning haqiqiylikini anglash va tushunishni anglatadi. Bilish darajasi, odatda, ma'lumotlarni faktlar, raqamlar yoki formulalar tarzida eslab qolishdan iboratdir. Misol: Kasallik nomlari va shu kasallikka qarshi ishlatiladigan dori nomlarini yodlash yoki Kasallikka oid tibbiy atama nomlarini bilish nomlarini bilish.

Tushunish — Bu daraja o'quvchilarning o'rganilgan ma'lumotlarni tushunishi, umumlashtirishi, izohlashi va o'z so'zlari bilan ifodalashini o'z ichiga oladi. Misol: Kasallikning kelib chiqish sabablari va belgilari yoki Bemorlarni tekshirish usullari.

Taqsimlash — O'rgangan bilimlarni real hayotda yoki muayyan vaziyatlarda qo'llash darajasi. Bu bosqichda o'quvchilar ma'lum bir nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etishlari kerak.

Misol: Yurak kasalliklari bo'yicha ikki turdagi davolash usuli (farmakologik va jarrohlik aralashuvi) ni taqsimlab, uning afazalliklari, kamchiliklari, bemor holatiga ta'sirini va qo'llanish shartlarini taqsimlab berishi kerak.

Tahlil — Ma'lumotni tahlil qilish va uni kichik qismlarga bo'lib o'rganish. O'quvchi ma'lum bir tizimni yoki jarayonni chuqurroq o'rganib, uning elementlarini ajratib, ularni tahlil qilishi kerak. Misol: Mavzu haqida chuqur tahlil qilish yoki Kasallikka to'liq tashxis qo'yish yechimini qadam-baqadam aniqlash.

Sinash — O'quvchilar o'rgangan bilimlar va tushunchalarni yangi shakllarga birlashtirish, yangicha yechimlar yaratish. Misol: Qandli diabet kasalligi bo'lgan bemor uchun ilg'or davolash strategiyasini yaratish topshirilishi mumkin. O'quvchi mavjud farmakologik, dietetik va jismoniy terapiya usullarini birlashtirib, yangi, samarali davolash rejasini tuzishi kerak. Bunday vazifa

o'quvchiga turli bilimlarni (tibbiy, biologic, dietologik) birlashtirish va ularni yangi g'oya yoki yechimga aylantirishga imkon beradi.

Baholash — O'quvchilar o'rgangan ma'lumot va jarayonlarni baholash, tanqidiy fikrlash va qarorlar chiqarish. Baholashda o'quvchi o'z bilimlarini muhokama qilishi, ularni aniqlash va baholash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Misol: O'quvchidan ikkita turli davolash strategiyasini baholash so'raladi. Bir bemorga yuqori qon bosimini davolash uchun ikki xil usul taklif etiladi: birinchisi, dori-darmonlar yordamida, ikkinchisi esa jismoniy mashqlar va dietani o'z ichiga olgan yondashuv. O'quvchi har bir usulning samaradorligini, xavfsizligini, ta'sirlarini, bemorning holatiga mosligini va uzoq muddatli natijalarini baholashi kerak.

Bu bosqichda o'quvchi bemorning tarixini, laboratoriya tahlillarini, xavf omillarini va mavjud tibbiy tadqiqotlarni tahlil qilib, eng yaxshi davolash variantini tanlashga qaror qiladi. Baholash bosqichi o'quvchilarga ma'lumotlarni tartibga solish, tahlil qilish va ular asosida xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

Blum taksamoniyasining yangilanishi

2001 yilda, Anderson va Krathwohl tomonidan Blum taksamoniyasi yangilandi. Yangi taksamoniyaga ko'ra, har bir bosqichda faqat bilish yoki tushunish emas, balki intellektual ko'nikmalar ham rivojlanadi. Yangilangan versiya o'quvchilarning faolligini va bilimlarini yanada kengroq qamrab olishni maqsad qiladi. Anderson va Krathwohl yangilangan taksamoniyasini quyidagicha tasnifladilar:

Esda tutish – O'rgangan bilimlarni eslab qolish.

Tushunish – Ma'lumotlarni anglash va izohlash.

Qo'llash – Bilimlarni amalda qo'llash.

Tahlil qilish – Ma'lumotni tahlil qilish va uning qismlarini ajratish.

Yaratish – Yangi ma'lumotlarni yaratish, yangi g'oyalar ishlab chiqish.

Baholash – Qarorlar chiqarish va baholash.

Blum taksamoniya'sining pedagogik ahamiyati

Blum taksamoniya'si, o'qituvchilarga o'quvchilarning bilimlarini qanday rivojlantirish va baholashni rejalashtirishda yordam beradi. Uning yordamida o'qituvchilar: O'quvchilarning intellektual faolligini rag'batlantirishi mumkin.

Darsning maqsadlarini aniq belgilab, ularni bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini yaratadi. O'quvchilarning nafaqat bilimlarini, balki ularning ijodiy va analitik fikrlash ko'nikmalarini ham baholaydi.

Blum taksamoniya'si o'quvchilarga nafaqat bilim olishni, balki ularga mustaqil fikrlash, tahlil qilish va yangi g'oyalarni yaratish ko'nikmalarini ham o'rgatadi. Bu pedagogik yondashuv nafaqat an'anaviy darslarda, balki interaktiv o'quv muhitlarida ham samarali qo'llaniladi.

Blum taksamoniya'sini tibbiy ta'lim sohasida qo'llash

Blum taksamoniya'sini tibbiy ta'limda qo'llash o'quvchilarga tibbiy bilimlarni chuqurroq tushunishga, klinik qarorlar qabul qilishda ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Tibbiy ta'limda Blum taksamoniya'sining har bir bosqichi quyidagicha qo'llanilishi mumkin:

Bilim: Tibbiyot texnikumi o'quvchilariga anatomiya, fiziologiya, farmakologiya kabi asosiy tibbiy fanlar bo'yicha bilimlar beriladi. Masalan, o'quvchilar yurakning anatomik tuzilishini yoki dori-darmonlarning organizmga qanday ta'sir qilishini o'rganadilar.

Tushunish: O'quvchilar yangi bilimlarni tushunishlari kerak. Masalan, yurak xastaliklari va ularning simptomlarini tushunish, bemorning shikoyatlari va tibbiy ko'rsatkichlarini qanday tahlil qilishni bilish.

Qo'llash: O'quvchilar o'z bilimlarini klinik amaliyotda qo'llashni o'rganadilar. Misol uchun, o'quvchilar amaliy mashg'ulotlarda bemorlarni tekshirib, o'zlari o'rgangan davolash usullarini qo'llashlari mumkin. Misol: insulin terapiyasini qandli diabet kasalligi bor bemorga qo'llash.

Tahlil: O'quvchilar klinik holatlarni tahlil qilishni o'rganadilar. Masalan, bemorning qon tahlillari va boshqa laboratoriya natijalarini tahlil qilib, ularning qaysi kasallik yoki holatga oid ekanligini aniqlash.

Sintez: O'quvchilar o'rgangan bilimlar va klinik ma'lumotlarni birlashtirib, yangi davolash rejalarini ishlab chiqadilar. Masalan, bir nechta klinik holatni va bemorning tarixini hisobga olib, yangi davolash strategiyasini taklif qilish.

Baholash: O'quvchilar turli davolash usullarini baholash va qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Misol uchun, bemor uchun eng mos davolash usulini tanlashda, mavjud ilmiy tadqiqotlar va klinik tajribani tahlil qilib, qaror qabul qilish.

Blum taksamoniyasini tibbiy ta'limda qo'llash o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarni, balki klinik amaliyotda samarali qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

XULOSA

Blum taksamoniyasi ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va o'quvchilarning intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratadi. O'quv mashg'ulotlarda Blum taksamoniyasini qo'llash, o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Taksamonianing har bir bosqichi o'quvchilarning turli darajadagi kognitiv faoliyatlarini yengillashtiradi va o'quv jarayonini chuqurlashtiradi.

Blum taksamoniyasining ta'limdagi qo'llanilishi darslarni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham samarali qilishga olib keladi. Darslarda bu modelni qo'llash orqali o'quvchilar o'z bilimlarini real hayotdagi vaziyatlarga tatbiq etish, analitik fikrlashni rivojlantirish, yangi g'oyalar yaratish va muammolarni yechish kabi yuqori darajadagi kognitiv ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

Shuningdek, Blum taksamoniyasini o'quv mashg'ulotlarida qo'llash, o'qituvchilarga ta'lim oluvchilarning rivojlanishini tizimli ravishda kuzatish va ularning bilim darajasini yanada samarali baholash imkonini beradi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshiradi, darslarni yanada

interaktiv va dinamik qiladi. O'qituvchilar va ta'lim oluvchilarga yangi metodlarni qo'llash orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, shuningdek, ta'lim oluvchilarda nafaqat bilim, balki kreativ va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Blohm, B. S. (1956). Ta'lim maqsadlarini tasniflash: Kognitiv soha qo'llanmasi. New York: Longmans, Green and Co.
2. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). Ta'lim, o'qitish va baholash uchun taksonomiya: Blohm taksonomiyasining qayta ko'rib chiqilishi. Addison Wesley Longman.
3. Bransford, J., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). Odamlar qanday o'rganadi: Miya, aql, tajriba va maktab. Milliy akademiyalar nashriyoti.
4. Miller, G. E., & Hays, M. (2012). Tibbiy ta'limda Blohm taksonomiyasining integratsiyasi: Tanqidiy fikrlash va klinik qarorlar qabul qilishni rivojlantirish. Tibbiy ta'lim jurnal, 46(3), 271-278.
5. Svinicki, M. D., & McKeachie, W. J. (2014). McKeachie's Teaching Tips: Universitet va kollej o'qituvchilari uchun strategiyalar, tadqiqotlar va nazariya. Cengage Learning.
6. Nuzhat, A., & Yousuf, R. (2011). Blohm taksonomiyasining tibbiy ta'limda qo'llanilishi: Sharh. King Edward Tibbiyot Universiteti yilliklari, 17(4), 323-326.